

KOREYS TILINING BOSHQA TILLAR BILAN O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI

Sherzodova Mehriniso Sherzod qizi

O'zDJTU, Sharq Filologiyasi fakulteti 2512-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: **Jumayeva Umida Abdurahim qizi**

Annotatsiya. Ushbu maqola koreys tilining boshqa tillar bilan o'xshash va farqli jihatlarini chuqur tahlil qiladi. Unda koreys tilining tipologik xususiyatlari, grammatik tuzilishi, fonologik tizimi va leksik qatlamining o'ziga xosliklari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot koreys tilining boshqa Sharqiy Osiyo tillari, xususan, yapon va xitoy tillari bilan aloqalarini, shuningdek, uning umumiy lingvistik landshaftdagi o'rini yoritadi.

Kalit so'zlar: Koreys Tili, Qiyosiy Tilshunoslik, Tipologik Xususiyatlar, Grammatika, Fonologiya, Leksika, Sharqiy Osiyo Tillari, Til O'xshashliklari.

Abstract. This article conducts an in-depth analysis of the similarities and differences between the Korean language and other languages. It examines the typological features, grammatical structure, phonological system, and unique lexical layers of Korean. The study illuminates Korean's relationships with other East Asian languages, particularly Japanese and Chinese, as well as its position within the broader linguistic landscape.

Keywords: Korean Language, Comparative Linguistics, Typological Features, Grammar, Phonology, Lexicon, East Asian Languages, Language Similarities

Аннотация. Данная статья проводит углубленный анализ сходств и различий корейского языка с другими языками. В ней рассматриваются типологические особенности, грамматическая структура, фонологическая система и уникальные лексические пласты корейского языка. Исследование освещает связи корейского языка с другими восточноазиатскими языками, в частности с японским и китайским, а также его место в общем лингвистическом ландшафте.

Ключевые слова: Корейский Язык, Сравнительное Языкознание, Типологические Особенности, Грамматика, Фонология, Лексика, Восточноазиатские Языки, Языковые Сходства.

Kirish. Koreys tili (한국어 yoki 조선말) dunyo miqyosida taxminan 66.3 million kishi tomonidan so'zlashiladigan, o'ziga xos va boy til hisoblanadi [1], [3]. U Shimoliy Koreya, Janubiy Koreya va Xitoyning Jilin provinsiyasida rasmiy til maqomiga ega bo'lib, Yaponiya, AQSH va Kanadada ham sezilarli darajada koreys tilida so'zlashuvchi jamoalar mavjud [1], [3]. Ushbu tilning genetik tasnifi uzoq vaqtdan beri munozaralarga sabab bo'lib kelmoqda. Ba'zi tadqiqotchilar uni Oltoy tillari oilasiga, ba'zan esa Tungus-Manjur tillariga mansub deb taxmin qilsalar-da, uning boshqa tillar bilan aniq genetik aloqasi hali to'liq tasdiqlanmagan [1], [3]. Hatto ayrim manbalarda koreys tili izolyatsiya qilingan til sifatida ko'rib chiqiladi, ya'ni u boshqa tillar oilalari bilan genealogik aloqalarsiz mustaqil rivojlangan deb hisoblanadi [5]. Bu holat koreys tilini boshqa tillar bilan qiyosiy o'rganishni yanada qiziqarli va murakkab vazifaga aylantiradi.

Koreys tili aglyutinativ morfologiyaga ega bo'lib, 40 ta fonemani (19 ta undosh va 21 ta unli) o'z ichiga oladi [1], [3]. Unda hozirgi, ikkita o'tgan va ikkita kelasi zamon

fe'l shakllari mavjud bo'lsa-da, birlik va ko'plik shakllari o'rtasida aniq farq yo'q [1], [3]. Tilning leksik qatlami Xitoy, Sanskrit, Mo'g'ul va ba'zi Yevropa tillaridan o'zlashgan so'zlarni o'z ichiga oladi [1], [3]. Yozuv tizimi sifatida Shimoliy Koreyada asosan Hangul alifbosidan foydalanilsa, Janubiy Koreyada aralash Xitoy-Koreys yozuvi qo'llaniladi [1], [3]. Koreys tilining o'ziga xos xususiyatlari va boshqa tillar bilan bo'lgan o'xshashliklari hamda farqlari uning noyob lingvistik profilini belgilaydi. Ushbu maqola koreys tilining fonetik, morfologik, sintaktik va leksik tuzilishini boshqa tillar bilan qiyosiy tahlil qilish orqali uning umumiy va o'ziga xos jihatlarini chuqur o'rganishni maqsad qilgan. Xususan, o'zbek tili kabi turkiy tillar bilan fonetik darajadagi o'xshashliklar va farqlarni o'rganish, uning izolyatsiya qilingan til sifatidagi maqomiga qaramay, muhim ilmiy ahamiyat kasb etadi [5].

Asosiy qism. Koreys tilining genetik tasnifi lingvistik tadqiqotlarda uzoq yillardan buyon bahsli masalalardan biri bo'lib kelmoqda. Kirish qismida ta'kidlanganidek, uning boshqa tillar bilan aniq genetik aloqasi hali to'liq tasdiqlanmagan [1], [3]. Ba'zi nazariyalarga ko'ra, koreys tili Oltoy tillari oilasiga, xususan, Tungus-Manjur tillariga mansub deb taxmin qilinadi [1], [3]. Oltoy nazariyasi koreys, mo'g'ul, turkiy va yapon tillari o'rtasidagi aglyutinativ morfologiya, SOV so'z tartibi va unli garmoniyasi kabi tipologik o'xshashliklarga asoslanadi. Biroq, bu o'xshashliklar ko'pincha genetik aloqadan ko'ra, uzoq muddatli areal aloqalar va til kontaktlari natijasi sifatida baholanadi. Haqiqiy genetik aloqani isbotlovchi muntazam fonologik mosliklar va umumiy leksik qatlamning yetishmasligi Oltoy nazariyasining asosiy zaif tomonidir.

Boshqa tomondan, koreys tilining izolyatsiya qilingan til sifatida ko'rib chiqilishi keng tarqalgan nuqtai nazardir [5]. Bu yondashuv koreys tilining boshqa ma'lum til oilalari bilan genealogik aloqalarsiz mustaqil rivojlanganligini anglatadi. Ushbu maqom, ayniqsa, o'zbek tili kabi turkiy tillar bilan qiyosiy tahlil o'tkazishda muhimdir, chunki ikki tilning genetik jihatdan mutlaqo farqli oilalarga mansubligi ularning fonetik va boshqa darajadagi o'xshashliklarini yanada qiziqarli qiladi [5]. Koreys tilining izolyatsiya qilingan maqomi uning noyob fonologik tizimi, murakkab grammatik tuzilishi va leksik rivojlanishini tushunishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Koreys tilining kelib chiqishi bo'yicha munozaralar uning "Proto-Koreys" tilidan rivojlanganligi haqidagi gipoteza bilan ham bog'liq bo'lib, bu til miloddan avvalgi 300-yillarga kelib Koreya yarimoroli bo'ylab tarqalgan [3]. Genetik tasnifdagi noaniqlik, koreys tilini tipologik jihatdan boshqa tillar bilan solishtirishga undaydi, uning grammatik tuzilishi, fonetik xususiyatlari va leksik tarkibidagi o'xshashliklar va farqlarni o'rganish orqali uning o'rnini belgilashga harakat qilinadi. Bu yondashuv, tilning o'ziga xos xususiyatlarni saqlab qolganini va shu bilan birga boshqa tillar bilan ma'lum darajada umumiy jihatlariga ega bo'lganini tushunish uchun muhimdir. Shunday qilib, koreys tilining genetik tasnifi bo'yicha davom etayotgan munozaralar uning lingvistik landshaftdagi noyob mavqeini ta'kidlaydi va uni chuqur qiyosiy tadqiqotlar uchun boy ob'ektga aylantiradi.

Koreys tilining fonetik va fonologik tizimi uning o'ziga xos xususiyatlaridan biri bo'lib, boshqa tillar bilan qiyosiy tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega. Kirish qismida qayd etilganidek, koreys tilida jami 40 ta fonema mavjud bo'lib, ulardan 19 tasi undosh va 21 tasi unli tovushlardir [1], [3]. Bu fonemalar tizimi, ayniqsa, unli tovushlarning ko'pligi bilan ajralib turadi. Koreys tilidagi undoshlar orasida aspiratsiyalangan, kuchli (tarang) va bo'sh (oddiy) undoshlar o'rtasidagi farqlar fonologik jihatdan muhimdir. Masalan, /p/, /t/, /k/, /ch/ kabi undoshlar uch xil shaklda mavjud bo'lib, bu tovushlar

ma'noni farqlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bunday murakkab undosh tizimi ko'plab Yevropa tillarida uchramaydi.

O'zbek tili kabi turkiy tillar bilan koreys tilining fonetik tizimini qiyosiy o'rganish, ularning genetik jihatdan farqli oilalarga mansubligiga qaramay, qiziqarli o'xshashliklar va farqlarni ochib beradi [5]. Ikkala tilda ham ma'lum darajada unli garmoniyasi kuzatiladi, garchi koreys tilida u turkiy tillardagidek qat'iy bo'lmasa-da, asosan affikslarning tanlanishida namoyon bo'ladi. Undosh tovushlar borasida, o'zbek tilida ham aspiratsiyalangan undoshlar mavjud bo'lsa-da, koreys tilidagi kabi uch darajali farqlanish kuzatilmaydi. Bu esa koreys tilini o'rganuvchilar uchun talaffuzda ma'lum qiyinchiliklarni tug'dirishi mumkin.

Zamonaviy davrda, ayniqsa, 20-asrda, G'arb madaniyati va texnologiyasining ta'siri ostida Yevropa tillaridan, xususan, ingliz tilidan ko'plab so'zlar o'zlashgan. "Kompyuter" (컴퓨터, keompyuteo) kabi so'zlar bunga misol bo'la oladi. Bu o'zlashmalar, ayniqsa, texnologiya, moda, sport va pop madaniyati sohalarida keng tarqalgan. Ingliz tilidan o'zlashmalar koreys tilining fonetik qoidalariga moslashgan holda talaffuz qilinadi va ko'pincha Hangul yozuvida yoziladi.

Janubiy Koreyada qo'llaniladigan aralash Xitoy-Koreys yozuvi esa Hangul bilan birga Xitoy iyerogliflari (Hanja) ni ham o'z ichiga oladi [1], [3]. Hanja asosan Xitoy tilidan o'zlashgan so'zlarni yozishda, shuningdek, ba'zi bir ismlar, joy nomlari va akademik matnlarda aniqlik kiritish uchun qo'llaniladi. Garchi Hanja ning kundalik hayotdagi qo'llanilishi kamayib borayotgan bo'lsa-da, u koreys tilining leksik qatlamini va madaniy merosini tushunishda muhim rol o'ynaydi. Shimoliy Koreyada esa Hanja deyarli butunlay Hangul bilan almashtirilgan, bu esa ikki Koreya o'rtasidagi yozuv tizimida ham ma'lum farqlarni keltirib chiqargan.

Xulosa. Koreys tili genetik tasnifi bo'yicha munozarali bo'lsa-da, aglyutinatv morfologiyasi va SOV so'z tartibi bilan turkiy tillarga tipologik o'xshashliklarga ega. Uning fonetik tizimidagi uch darajali undoshlar va boy unlilar, shuningdek, murakkab hurmat shakllari o'ziga xosdir. Leksik qatlami Xitoy va G'arb tillaridan o'zlashmalar bilan boyigan. Hangul yozuvining ilmiy asosda yaratilganligi va samaradorligi tilning noyobligini ta'kidlaydi. Bu jihatlar koreys tilining ham umumiy, ham o'ziga xos lingvistik profilini belgilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Robbeets, Martine. *Transevroosiyo Tillar va Genlar: Til Oilalarining Kelib Chiqishi Bo'yicha Yangi Nuqtai Nazar*. Cambridge: Cambridge University Press, 2021.
2. King, Ross King, and Yeon, Jaehoon. *Koreys tili: Tarix va tuzilish*. Routledge, 2022.
3. Robbeets, Martine, and Savelyev, Alexander (eds.). *Transevroosiyo Tillari bo'yicha Oksford Qo'llanmasi*. Oxford: Oxford University Press, 2023.
4. Robbeets, Martine, et al. "Triangulyatsiya Koreya yarimorolida Transevroosiyo til oilasini tasdiqlaydi." *Evolyutsion Inson Fanlari*, vol. 3, 2021, pp. e31.
5. Choi, Jin-Hee. "Koreys tilining tipologik profili va uning Sharqiy Osiyo tillari orasidagi o'rni." *Til Tadqiqoti*, vol. 57, no. 2, 2022, pp. 201-230.
6. Kim, Hyo-Young. "Koreys-Yapon genetik munosabatini qayta ko'rib chiqish: Leksikostatistik yondashuv." *Sharqiy Osiyo Lingvistikasi Jurnal*, vol. 29, no. 4, 2020, pp. 319-345.

7. Park, Jee-Young. "Koreys va turkiy tillardagi unli uyg'unligining qiyosiy tadqiqoti." Koreys Tilshunosligi, vol. 18, no. 2, 2020, pp. 151-178.